

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

ISAM.

مركز البحوث الإسلامية
وقف الديانة التركي

Kitâbü'l-Kavâidi'l-külliyye fî cümletin mine'l-fünûni'l-ilmiyye

Mantık - İlmü'l-hilâf - Usûlü'l-fıkh - Usûlü'd-dîn

Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî

(ö. 688 h./1289 m.)

Tahkik

Dr. Mansur Koçinkağ

Dr. Bilal Taşkın

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 689
İSAM Yayınları 187
Klasik Eserler Dizisi 13
© Her hakkı mahfuzdur.

KİTÂBÜ'L-KAVÂİDİ'L-KÜLLİYYE
fi CÜMLETİN mine'l-FÜNÜNİ'L-İLMİYYE
Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî

Tahkik
Dr. Mansur Koçınkağ
Dr. Bilal Taşkın

Kitâbü'l-Kavâidi'l-küllîyye fi cümletin mine'l-fünûni'l-ilmiyye
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
Tahkik Yayın Kurulu ilmf kontrolünde hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu eser
TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM)
İkinci Klasik Dönem Projesi
kapsamında yayınlanmıştır.

Bu kitap
İSAM Yönetim Kurulu'nun
09.11.2017 tarih ve 2017/13 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: İstanbul - Beyrut, Kasım 2017 m. / 1438 h.
Üçüncü Basım: İstanbul, Ekim 2022 m. / 1444 h.
ISBN 978-975-389-962-8

Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Caddesi, No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 48058

Basım

Hat Cilt Basım Yayın Matbaa Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Altınşehir Mah. Muhsin Yazıcıoğlu Cad. No: 2/1
Başakşehir - İstanbul
Tel: (0212) 688 08 08
Sertifika No. 35778

el-İsfahânî, Muhammed b. Mahmûd

Kitâbü'l-Kavâidi'l-küllîyye fi cümletin mine'l-fünûni'l-ilmiyye [كتاب القواعد الكلية في جملة من الفنون العلمية] / Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî; tahkik Mansur Koçınkağ, Bilal Taşkın. – 3. bs. – İstanbul; Ankara : İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM); Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.
29, 419 s. ; 24 cm. – (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 689. İSAM Yayınları ; 187. Klasik Eserler Dizisi ; 13)

Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-975-389-962-8

İçindekiler

Kısaltmalar 7

Takdim 9

Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî 13

1. İsmi 13

2. Doğumu ve Vefatı 13

3. İlmî Serüveni 13

4. Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri 15

5. Hocaları 16

6. Öğrencileri 17

7. Eserleri 17

Kitâbü'l-Kavâidi'l-küllîyye 19

1. Kitabın Adı ve İçeriği 19

2. Kitabın Müellife Aidiyeti 21

3. Âlimlerin Kavâid Kitabı Hakkındaki Değerlendirmeleri 21

4. Tahkikte Esas Alınan Nüshalar 22

Tahkikte İzlenen Yöntem 25

Kaynakça 27

Takdim

Âlemlerin rabbi olan Allah'a hamdolsun! Hz. Peygamber'e, ashabına ve âline salât ve selâm olsun!

İmdi: İslâm düşüncesinin düştüğü yerden kalkabilmesi için geçmiş birikimin gün yüzüne çıkması ve ardından bu birikimin yeni bir okumaya tâbi tutulması gerekir. Bunun yapılabilmesi için de klasik dönemde kaleme alınan eserlerin neşredilmesi ve araştırmacıların istifadesine sunulması elzemdir. Bu bağlamda Şemseddin el-İsfahânî'nin *el-Kavâid* adlı eserinin neşredilmesi büyük önem arz etmektedir.

Aklı ilimlerdeki uzmanlığı ile bilinen Şemseddin el-İsfahânî'nin *el-Kavâid* adlı eseri VII. (XIII.) asrın bilgi ve birikimini yansıtmaya açısından önemli bir eserdir. İsfahânî'nin günümüze ulaşan iki önemli eseri söz konusudur. Bunlardan birincisi Fahreddin er-Râzî'nin *el-Mahsûl* adlı eserine yazdığı ve tamamlayamadığı şerh çalışmasıdır ve bu eserinden dolayı kendisine "Şârihu'l-Mahsûl" denilmiştir. İkincisi ve belki de en önemlisi incelemeye çalıştığımız *el-Kavâid* adlı eseridir. Zira bu eser, İsfahânî'nin şahsî kanaat ve tercihlerini ortaya koymasının yanı sıra *el-Mahsûl*'e yazdığı şerhten sonra kaleme alındığı için ayrıca önemlidir.

İsfahânî, mantık, hilâf, fıkıh usulü ve usûlü'd-dîn alanında temel metinler hazırlama gayesiyle *el-Kavâid* adlı eserini telif

etmiş, dolayısıyla bu kitapta dört müstakil ilim muhtasar bir şekilde ele alınmıştır. İsfahânî'nin mantık ilmindeki hocası *İsâgûci* yazarı Esfârüddin el-Ebherî'dir. Dolayısıyla mantık bölümünde onun birikiminden ziyadesiyle etkilenmiştir. Fakat bu bölümün, *İsâgûci*'ye göre daha gelişmiş bir metin olduğu görülür. İsfahânî, hilâf bölümünde Amîdî'nin yöntemini takip etmiş ve eserini onun öğrencilerinden istifade ederek oluşturmuştur. Fıkıh usulü bölümü ise Fahreddin er-Râzî'nin *el-Mahsûl* adlı eserinin muhtasarı mahiyetindedir. Yazar, bu bölümde "el-İmâm" diyerek Râzî'nin pek çok görüşüne temas eder, fakat yer yer onun görüşlerini de eleştirmekten geri durmaz. Usûlü'd-dîn bölümünde ise yazar, konuları bir Eş'arî kelâmcısı olarak ele almış ve Râzî'nin geliştirdiği tahkik yöntemini takip etmiştir.

el-Kavâid'in tahkikli neşrinin istifadeye sunulmasının araştırmacılara VII. (XIII.) asrın ilmî birikimi hakkında önemli bir katkı sunacağı kanaatindeyiz. Zira İsfahânî, dönemin, mantık, hilâf, fıkıh usulü ve usûlü'd-dîn alanında temel metinler hazırlamanın yanı sıra fıkıh usulü ve kelâm alanında Râzî'yi, mantık ilminde Ebherî'yi, hilâf ilminde ise yeni bir yöntemin kurucusu kabul edilen Amîdî'yi takip etmiş ve bütün bu yöntemlere katkı sunmuş önemli bir âlimidir. Dolayısıyla İsfahânî'nin *el-Kavâid'inin*, bütün bu ilimlerde dönemin ana çizgisini devam ettiren bir eser olma özelliği taşıdığı söylenebilir.

Yaptığımız bu tahkik çalışmasının mükemmel olduğunu iddia etmemiz elbette mümkün değildir. Dolayısıyla esere ilgi gösterenlerin eleştirilerini ve katkılarını şimdiden şükranla karşıladığımızı belirtmek isteriz.

Bu münasebetle, başta bu çalışmayı titiz şekilde okuyup katkı sunan ve ilmî mülâhazalarda bulunan hakemlere, ardından eserin neşredilmesi için her türlü imkânı sağlayan TDV İslâm

Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Raşıt K hocamıza, eserin İSAM'da neşredilmesi için irtibata geçtiğimiz andan itibaren bize her türlü yardımda bulunan başkan yardımcıları Doç. Dr. M. Suat Mertođlu ve Doç. Dr. Tuncay Bařođlu'na ve son olarak İSAM çalışanlarına teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Dr. Mansur Koçınkağ - Dr. Bilal Taşkın
anakkale, 11 Ekim 2017